

Jelka Ciglencečki

Redko besedno

Po romanu *Spremeni me* (ovenčanim z nominacijo za kresnika) nam Blatnik v zbirki kratke proze *Saj razumeš?* postreže s povsem drugačno formo. Romanu, najobsežnejši in najbolj priljubljeni literarni zvrsti, sledijo zelo kratke zgodbe (ali tudi kratke kratke zgodbe/*short short story*), ki lahko vsaj v Sloveniji pričakujejo bistveno manj publike. Zgodbe so dolge od 12 pa do kakih 350 besed. Kar je seveda zelo malo, sploh glede na to, da jih lahko prištevamo med prave zgodbe, saj imajo vse (skupaj jih je 50) protagonista in dogodek, čeprav le lapidarno nakazana v nekaj besedah. Kljub kratkosti jih ne moremo uvrstiti med pesmi v prozi, saj ostajajo pri proznem ritmu, pogosto odsekanem, a nikoli dosledno pravilnem, ponavljajočem se.

Dobro izhodišče pri interpretaciji zbirke je že naslov. *Saj razumeš?* Koga nagovarja? Najbolj očiten odgovor bi seveda bil: bralca. A tako naivna prošnja gotovo ni podobna Blatniku. In res kmalu ugotovimo, da so zgodbe vsaj toliko kot dialog z bralcem tudi dialog z avtorjevim siceršnjim opusom. Že prvi recenzenti knjige so opazili, da so številni deli knjige tako ali drugače uporabljeni že v prejšnjih Blatnikovih delih. Zgodba *Besede so pomembne* je recimo krajša varianta in hkrati dialog z že objavljeno zgodbo *O čem govoriva*. Spet je tukaj telefonistka, ki dela na nekakšni vroči liniji za pripovedovanje življenjskih zgodb, moški se odloči, da jo bo poklical, a pri tem pomisli: "O nečem takem sem nekoč že bral in ni se dobro končalo, če se prav spomnim." Blatnikovi junaki očitno berejo Blatnika.

Ne le sižeji, ponavljajo se tudi celi stavki in situacije. Spet je pri naključnih ljubicah pomembno, da berejo dobre knjige, a še bolj je pomembno, da ločujejo odpadke. Poleg te splošne ekološke ozaveščenosti, prej značilne predvsem za roman *Spremeni me*, se iz istega dela pretihotapijo v novo knjigo kar celi stavki, npr.: "Količina televizije v zraku narašča."

Pa reklamni slogan, ki ga je "izumil" že Borut, junak romana *Spremeni me*: "Global Player. Global Prayer. Global Payer." To ponavljanje lahko interpretiramo različno: morda gre za reciklažo nekaterih najboljših domislic. Hkrati pa se s tanko zbirčico zelo kratkih zgodbic nekako poveže celoten Blatnikov opus, vsa njegova obdobja (čeprav je avtor verjetno močnejši v kratki zgodbi, Blatnikova pisateljska obdobja, ki so vedno močno vplivala na slovensko literarno sceno, dobro ponazorijo njegovi trije romani – postmodernistične *Plamenice in solze*, minimalistični *Tao ljubezni* ter ekološko in socialno angažirani *Spremeni me*). V zbirki *Saj razumeš?* najdemo značilnosti vseh treh obdobj. Tu so, recimo, tako postmodernistična zrcaljenja zrcal kot vzporedni svetovi (v zgodbi *Temna in vihar na noč* se, recimo, premeščamo med otroško spalnico in svetom videoigrice). Zanimiva in povedna medbesedilna navezava je v zgodbi *Skodelica kave*. Jasno, usmerja nas na Cankarja, a tudi na Blatnikove razlage postmodernizma, v obdobju katerega lahko fant povabi dekle le še na skodelico kave, *kot bi rekel Cankar*. Skodelica kave je skodelica, o kateri se pač ne da več pisati naivno. In kaj nam o skodelici pove avtor tokrat? Zdaj ob kavi ne pomisli več na Ivana in njegovo mater, ampak na vreče zrn, ki jih "čez džunglo nosijo otroci". Sporočilo je jasno: literatura ni le postmodernistično ponavljanje starih vzorcev, ni več ujeta v "labirinte iz papirja", čas je, da spet nosi sporočilo – antiglobalistično, ekološko ..., ki pa je nujno obilno začinjeno z ironijo (ki jo lahko pogosto beremo tudi kot moraliziranje). Takšna je, recimo, tudi zgodba *Ne znam se odločiti*, v kateri najdemo pobeglega tajkuna, ki se pred avtomatom trudi, da bi dobil pločevinko s pijačo, nato pa se vda in spi je nekaj navadne vode. "Ni imela znamke, a je vseeno odžejala."

Tudi v tej zbirki najdemo za Blatnika tipične pogovore gluhih (značilne za minimalizem), recimo v zgodbi *Diskurz*, kjer se zapeljujeta profesorica in študent, pri tem pa popolnoma različno interpretirata situacijo. In zdi se, da je to prepoznavanje nezmožnosti prave komunikacije, nezmožnosti, da oseba prodre dlje kot do precej praznega frazarjenja (s čimer bi prestopila svojo lastno osamljenost), še vedno ena od Blatnikovih najmočnejših tem. *Besede so pomembne* pravi naslov ene od zgodb. Toda kakšne vrste besedna zveza je v naslovu? *Saj razumeš?* "Saj razumeš" pogosto nima druge funkcije kot zgolj nadaljevanje pogovora, preverjanje, ali nas sogovornik posluša (in tukaj gre pravzaprav za Jakobsonovo fatično funkcijo oz. naravnost k stiku). Podobno funkcijo ima nebolgljeni stavek ljubimca med spolnim odnosom, ki začne dolgočasiti tako njega kot partnerko: "Si v redu?" (*Opravi hitro, je rekla*) Stavek, ki verjetno ne potrebuje odgovora, si ga tudi ne želi, izgovorjen pa je, ker je situacija preveč mučna, molk

je treba prelomiti. Ali pa so odnosi že tako odtujeni, da tudi vljudnostno govorjenje ni več potrebno – najstnica v zgodbi *Sem bila?* je očitno ves ljubezenski večer preživela z motoristično čelado na glavi, saj se naslednje jutro ne spomni ničesar razen vonja v čeladi, ki ji jo je nadel na glavo njen novi fant. Ljubezenska dvojina se skrči na ednino, na popolno osamljenost, čeprav sredi spolnega akta.

Kot že rečeno, vse to so teme in prijemi, ki smo jih v Blatnikovi prozi srečali že večkrat. Verjetno je bolj presenetljivo mojstrstvo povezovanja vseh petdesetih zgodbic, ki z nekaj stavki sicer ne morejo izpeljati celotnega dogajalnega trikotnika z začetkom, vrhuncem in razpletom. Zato pa svoje junake ujamejo v prelomnih trenutkih, nekje takrat ko se je vrhunec že končal in začne dogajanje neizogibno lesti proti katastrofi, ki pa je po navadi tudi le nakazana. Kitarista zasačimo, tik preden se dvigne odrska zavesa (*Save Your Kisses for Me*), DJ-ja v trenutku, ko je izbral neprimeren ritem (*Vrtenje*). Ženo v trenutku pred umorom moža, ko pojasnjuje: "Včasih je bilo še vse odprto, vse še pred nama, potem pa vse mine in pride do trenutka, ko ni več dveh poti." (*Trideset let*) Za tako kratka besedila je seveda ključen udarni začetek (ki se po navadi skriva že v naslovu), zato ne preseneti avtopoetska misel: "Začeti dobro, to je pomembno." (*Besede so pomembne*) In kako se knjiga začne? *Redkobe-sedno*. Gre za naslov prve zgodbe, ki jo lahko zaradi kratkosti navedemo v celoti: "Verjameš v skupni jutri"? / "Najprej bi rad verjel, da se je ta noč res zgodila." Zgodbo bi morda lahko uvrstili tudi med aforizme, a je hkrati tudi že prava zgodba, saj z nekaj potezami zariše določeno atmosfero, v središču pa je prelomen večpomenski pogovor (precej manj subtilno je najkrajše besedilo v knjigi: "Še lepša si, ko ti pride," je rekel. / *Kako veš?* je pomislila.).

Sklenemo lahko, da bo kljub nekaterim novim uspelim podobam in izčiščeni dramatiki besedil verjetno največ bralskega užitka odnesel bralec, za katerega bo zbirka *Saj razumeš?* Blatnikova prva knjiga in se bo tako znašel pred nekakšnim okrajšanim *best of* z dodatki. Morda pa bodo to oboževalci, ki bodo iskali navezave na obstoječ Blatnikov opus po svoji knjižni polici? Seveda vse zgodbe niso enako dobre, a z vztrajnim stiskanjem besedila (ki je recimo 30 strani zgodbe *O čem govoriva* zgostil na slabih 300 besed zgodbe *Besede so pomembne*) je Blatnik zbrusil svojo prozo do udarnega ekstrakta.